مۆدێلی هێز

ستار باقی کەریم

وای بۆ دەچم پێکهێنەرێکی سەرەکی جوانی هەریەکێکمان خۆی لەم جیاوازییە ببینێتەوە کە ڕۆژانە خۆمانی پێوە نمایش دەکەین بەرامبەر بە ئەوانێکی تر، لێرەش وا پێویست دەکات ڕەهەندەکانی ئەم جیاوازییانەمان پۆزەتیڤانە لێکبدەینەوە. بۆیە گومانی ناوێت بۆچوونی هەریەکێکمان بەرامبەر دیاردەی (مۆدێل) دەشێ جیاوازبێت هەروەکو وایشە. کاتێ سەیری کۆمەڵگەی عیراقی بەگشتی و کورد بەتایبەتی دەکەین ئەوا دەبینین لە هەنگاوەکانی گۆڕانیان زۆر ترسنۆکانە لێی نزیک دەبنەوە، دیارە ئەمەیش پێوەندی بەو کولتوورەوە هەیە کە بۆتە تایبەتمەندییەکی دیاریان کە دابڕان لێی بەلایانەوە ئەستەمە، مۆدێلیش لەخۆیدا پێوەندییەکی جەدەلی بە لایەنی کەلەپووری کۆمەڵگە خۆی لەلایەک و کۆمەڵگە و باری دەروونی تاکەکانی کۆمەڵگە خۆشیان لەلایەکی ترەوە هەیە. ئەوەتا چەند هەست بە دڵخۆشی دەکەین کاتێ جلێکی نوێ دەپۆشین یا ئۆتومبێلێکی دوا مۆدیل دەخەینە ژێرمان، بەرامبەر ئەوە دەشێ جارانێک هەستمان بە دڵتەنگی کردبێت کاتێ بۆ ماوەیەکی درێژ جووتێک پێڵاومان کردبێتە قاچمانەوە یا تەنیا بەیەک جۆر جل گەشتمان کردبێت. ئەمانە هەموویان پێوەندییان بەم پێویستییە دەروونیانەوە هەیە کە مرۆڤ هەست دەکات لە ژینگەکەی بۆتە پێویستییەک و ناتوانێ خۆی لێیان ببوێرێت. لە ئەمڕۆشماندا (مۆدێل) بۆتە پێویستییەکی کۆمەڵایەتی و دەروونی کە ناشێ لەم جیهانە هەراسانە خۆمانی لێ بەدووربگرین، کۆمەڵگە ڕۆژهەڵاتییەکان وەک پیشەیەکی هەمیشەییان قسەیان لەسەر داهێنان بەگشتی هەیە، لە بەرامبەر ئەوەشدا بەردەوام بەرخۆرن و حەز بەمانەوەش دەکەن لەم حاڵەدا، بێگومان بەرخۆریش وێڕای دروستکردنی تەمبەڵی ئەوا لە هەمانکاتیش جۆرێک لە ڕازیبوونی کۆمەڵگە و تاکەکانی لێدەکەوێتەوە، یا تەنانەت گۆڕان بەناچاری و لەژێر هەرگوشارێک بێت (مۆدێل)یش (Fashion) لەخۆیدا لە وشەیەکی لاتینی (واتای ئاکار و جلوبەرگ یا داهێنان یا دروستکردنی هەر شتێک دەدات). لاییێری گەورە زانا پێی وایە کە مۆدێل (نموونەی چەندین ئاکاری کاتییە). بێگومان خودی

ئەم کۆمەڵگە کوردییەی ئێمەش وەک هەر کۆمەڵگەیەکی تری ڕۆژهەڵات لاساییانە هەنگاو دەنێت و لە هەمان کاتیش بۆ دوو بەشی دژەیەک دابەش بووە (نوێخواز و کۆنەپارێزەکانن) کە لە هەردوو لایەنەکەدا گومان لە یەکتر هەیە، واتە بەهۆی حەزی ئەم کۆمەڵگەیە لە لاسایی و زوو گەیشتنە پلەو پایەی کۆمەڵایەتی و هەستی پرسیار لە دەستکەوتی یەکتر. مۆدێلیش وەک خەسڵەتێکی هەمیشەیی گۆڕان لە منداڵدانی خۆیدا هەڵدەگرێ، هەروەک هەر یەکە لە ڕالف تێرنەر و لویس کلیان دەڵێن مۆدێل ئەو پرۆسەیە کە گۆڕان بڵاودەکاتەوە، لەبەرئەوە جاران هەندێ جلوبەرگ بە لای خەڵکەوە جوان و شایستەبوون بۆ پۆشین، بەڵام بە تێپەڕبوونی کات و هەروەها گۆڕانی زەمەن و شوێنەکەیان هەمان جلوبەرگ سەردەمیان بەسەردەچێ و هیچ ڕەونەق و جوانییەکیان لە چاو سەردەمی کۆنی خۆیان بۆ ئێستا پێ نامێنێ. ئێمە وەکو کۆمەڵگەی کوردەواری خودان کولتوورێکی دەوڵەمەندی جلوبەرگی ئافرەتان و پیاوانین، بەڵام کوا ئەو جلانەی کە جاران باوانەکانی ئێمە دەیانپۆشی، ئایا ئەمانە زۆر شێلگیرانە داکۆکییان لەم کولتوور و کەلەپوورەی ئەوسایان نەدەکرد؟ بێگومان، بەڵام ئەنجام؟! ئەمڕۆش هەمان پرۆسە لە ئارادایە، بەڵام ئەمجارە لەژێر گوشاری هێزدایە، هێزێک کە ئەمریکا سەرکردایەتی دەکات، مۆدێلی ئەمجارەش بواری بۆ کۆنزەرڤاتیزمەکان بەرتەسکتر کردۆتەوە، تاکە ڕێگەش لەبەردەم ئێمەدا مابێتەوە وەک جاران (لاساییکردنەوەکەیە) کە بواری هەڵاوێردنی هەموویمان نەماوە، ئەمەش بەهۆی نامۆییمان بە شتە نوێکان و خودی پرۆسەی گڵۆباڵ. سەرەڕای ئامادەباشی دەروونی لە پێشینەیی کۆمەڵگەکەمان بۆ خێرا گۆڕان و لاساییکردنەوە. گابریل تارد دەڵێ: (هەموو ڕەگەزە مۆدێرنەکانی شارستانییەت لە ڕێگەی کەسانی ئەفرێنەر دادەهێنرێت، لەلایەن جەماوەریشەوە لاسایی دەکرێتەوە، بۆیە دەرکەوتنی ئاکاری کۆمەڵایەتی پێویست بە بوونی دوو پرۆسە دەکات، ئەوانیش پرۆسەی داهێنان و لاساییکردنەوەیە لەلایەن جەماوەرەوە) وەک لەمەوبەر ئاماژەم پێدا ئەم لاساییکردنەوەی ئێمە داهێنانی تێیا نییە تەنیا پیادەکردنی شتەکانە، کاتێ حکومەتی بەعس لەسەر کار مابوو لە ڕێگەی گوشار و هێزەوە توانیبووی جلی (زەیتوونی سەوز) بکاتە مۆدێلێک و ڕێزیشی بۆ دابنرێت لەلایەن خەڵک و تەنانەت کار گەیشتبووە ئەوەی کۆمەڵە خەڵکێکی زۆر بیکەن بە جلی کوردی و بیپۆشن، ئەمەش لایەنێکی تری سایکۆلۆژیەتی مرۆڤەکان و کاریگەری مۆدێلمان بۆ ڕوون دەکاتەوە. هەڵبەت ئەم پیادەکردنەش وەک هەر دیاردەیەکی تری داهێنان سەرەتا لە کەمینەیەک دەستی پێکرد تا بوو بە پیادەکردنی زۆرینە، کەمینەیەکی دەسەڵات بە دەست و خاوەن هێز، کە دەتوانم بڵێم تا ئێستاش لەنێو هێزەکانی ناوخۆ و سوپایی ئەم ڕەنگ و شێوە پیادە دەکرێت، ئەمەش مانای وێنەکردنی ئەو مۆدێلە بوو کە بەعس لە ڕێگەی دامودەزگاکانی پیادەیان دەکرد. ئەوە سەرەڕای ئەوەی کە مانای زاڵبوون و هەروەها داگیرکردنی عەقڵ و جەستەی دەدا. ئیبن خەلدوون دەڵێ: (کاتێ شەڕ لەنێوان دوو نەتەوە یا لایەن ڕوودەدات، ئەوا دەبێتە هۆکارێکی گرنگ بۆ گۆڕینەوەی کولتووری و ئاوێزانبوونیان ئەمەش دەبێتە هۆی گۆڕان) بەردەوام کەمینە لە ڕوانگەی بینینی (ئەوی تر) و خۆ دۆزینەوەی لە کەمبینین و نەزانی هەوڵی لاسایی و پێڕەوکردنی پۆشاک و سیما و ئاکاری ئەوی تر دەکات. هیچ پرەنسیپ و ڕووداوێک لە داهێنان و نمایشکردنی جۆرێک لە مۆدێل بێبەری نییە جا دەشێ مۆدێلەکە زمانێکی سیاسی یا تێرم و قازانج و جۆرێکی زێدەبایی ئابووری یا هەر جۆرێکی میتۆدی بێت لە ڕووی گوفتار و ئاکارەوە. تەنانەت کاتێ سەیری مێژووی سەرجەم ئایینەکان دەکەین ئەوا جۆرێک لە داهێنانیان هێناوەتە بوون، بەڵام دەشێ زۆربەیان ئەو جۆرە مۆدێلەی دایان هێناوە ئەبستراکت کرابن یاخود دەستکاری کردنیان گوناه و تاوان بووبێت، بۆ نموونە لە ئایینی ئیسلامدا داوای کورتکردنەوەی سمێڵ و هێشتنەوەی ڕیش دەکات، بەم شێوە کاتێ موسڵمان دەستی گەیشتبێتە هەر شوێنێک هەوڵی پراکتیزەکردنی ئەم مۆدێلەی بەخۆشی یا بە گوشار داوە. ئەمە سەرەڕای چەندین بیدعە و ئیجتهاداتی تری ئایینی وەکو کورتکردنەوەی شەرواڵ و پانتۆڵ یا لەبەرکردنی دیشداشە و شەرواڵی سپی وەک ئەوەی لە (ئەفغانستان) بینیمان. ئەم هەموو مۆدێلانە خاوەن هێزی بڕیار بەدەست لەسەر جێبەجێکردنیان دەوەستێ، واتە دەشێ کۆمەڵێ بەرهەڵستکار هەبن، بەڵام ئاخۆ ڕووبەڕووی چ سزایەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەبنەوە؟ بێگومان ئەو مۆدێلەی ئایین دایدەهێنێ دەشێ لە هەر جۆرێکی تری مۆدێل تەمەن درێژتر بێ، بۆ نموونە بەکارهێنانی (سیواک) ئەوا کاتی خۆی لەلایەن (پێغەمبەر و یاوەرانی) بەکاردەهات یا ئەو جلوبەرگانەی لەمەوبەر باسمان کردن، ئەوا تا ئێستاش ئەگەر لەلای کەمینەیەکیش بێ، بەڵام پراکتیزە دەکرێن. دەشێ لێرەدا

بگەڕێینەوە سەر جلی سەربازی کۆنی ڕژێمی ڕووخاو کە لە ئێستا گۆڕاوە بۆ جۆرێکی تر کە لە هێزی (ئەمریکی) دەچێت یا تەنانەت هەر داهێنراوێکی ئەمـریکییـە و هەوڵێکی تری گـلـۆبالیـزەکـردن و هاوچەشنی مـەکدۆنالیـزەکردنە، سـەرەڕای شـێوە و جـۆری پێـڵاوە سەربازییەکانی ئێستا تەنانەت شێوازی هەڵگرتنی چەکیش گۆڕانی تێکەوتووە. ئەمە سەرەڕای هەوڵدان بۆ بەگشتیکردنی میزاجی ئەمریکی و یا ڕۆژئاوایی وەک ئەوەی (رادیۆ سـەوا) هەوڵی بۆ دەدات. لە بەرامبـەر ئەوەش گرووپە توندڕەوە ئیسلامییەکان وەک دواچارە (سـەربڕین و هەتککردنی) نمایش دەکـەن بۆ ساردکردنەوەی خەڵک لە بەرامبەر گۆڕانەکان و تەنانەت وازهێنان لە جۆری تاشینی قژ بەشێوەی مۆدێلی ڕۆژئاوایی وەکو (حەفر، دیکی، دالاس...) بێگومان کۆمەڵگەی ڕۆژهەڵات بەم شێوە بەرخۆریەی هەیانە درەنگتر وەلامیان بۆ گۆڕان و پراکتیزەی مۆدێلەکان دەبێت لە چاو ئەو کۆمەڵگەیانەی خۆیان داهێنەری شتەکانن، ئەمەش واتای ئەوە دەدات ئەم کۆمەڵگەیانەی ئێمە ئەرشیفکراوانە دەست بۆ شتەکان دەبەن و کەلەپوورانە لە ناوەرۆک و مۆدێرنانە لە ڕوخسار ڕەفتار دەکەن، تەنانەت ئەگەر لاوێکیش بێت ئەوا لە ئەقڵیدا پیرێک دەبیـات بەڕێوە، ئەمـە سـەرەڕای ئەو چاو لە ڕێبوونەی کە بە ئیمتیازێکی گەورەی دادەنێن. بێگومان لێرەدا مۆدێل تەنیا لایەنی جلوبەرگ ناگرێتەوە، بەڵکو (بیناسازی، جلوبەرگ، تەکنەلۆجیا، ئامێر..) دەگرێتەوە. کولتووری کۆمەڵگەی کوردەواریش هەر لە دوای سەردەمی مادەکانەوە زۆر زیاتر کەوتۆتە ژێر گوشاری هێز. جا من مەبەستی سەرەکی بابەتەکەم کۆمەڵگەی کوردەوارییە، بێگومان دوای داگیرکردنی وڵاتانی دەرەوەی شاری (مەککە) لەلایەن هێزە موسڵمانەکان ئەوا لەژێر گوشاری هێز گۆڕانێکی نیمچە ڕیشەیی بەسەر کۆمەڵگە ژێرکەوتووەکان لەوانە (کورد) لە هەموو لایەنەکانی ژیانی فەرهەنگی و کولتووری ڕووی دا، تا وای لێهات بەخۆشی و ناخۆشی دەستبەرداری هەندێ تایبەتمەندی کولتووری، ئایینی کۆمەڵایەتی بوونەوە. سەرەڕای هێرشی موسڵمانەکان دەکرێ لە ڕۆژگاری کۆن زۆر داگیرکەری تری وەکو هێرشی (ئەسکەندەری مەکدۆنی) بۆ سەر وڵاتانی ڕۆژهەڵات ڕووی دا سەرەڕای لایەنە نێگەتیڤەکانی، بەڵام لە هەمان کاتدا لایەنی پۆزەتیڤیشی بۆ شارستانییەتی فارسی لێکەوتەوە، بێگومان ناکرێ ئەو هەموو بەرهەڵستیانەش لە یادبکەین کە دەرهەق بە هێزە داگیرکەرەکان نوێنراوە، لەوانەش بەرهەڵستی توندی گەلانی (چین و مەنشوریا) لە بەرامبەر داگیرکاری هێزە یابانییەکان کە بەشێوەیەکی زۆر کەم کاری کردە سەر کولتوور و فەرهەنگی ئەم گەلانە لەو کاتەدا گەر سەیری گەلی عیراق بە گشتی و گەلی کورد بەتایبەتی بکەین ئەوا بەردەوام لەژێر دەسەڵاتی کەمینەیەکی دەسەڵات بەدەست بەڕێوە براون و بە هەمان شێوەش چەوسێنراونەتەوە، بەڵام گەلی کورد لەوەتەی هەیە داگیرکراوە ئەم داگیرکردنەش بۆتە بەخشینی تایبەتمەندییەکی کولتووری (لاساییکردنەوە) ئەگەرچی ئەوە بە خەسڵەتێکی زۆربەی گەلانی دنیا دادەنرێت، بەڵام تاکەکانی ئەم کۆمەڵگەیە لە هەموو تاکەکانی گەلێکی تر زیاتر بە تەنگ لاساییکردنەوەن، ئەم لاساییکردنەوەش هەروەکو تارد باسی دەکات کاتێ دەڵێ (دەتوانین سەرچاوەی لاساییکردنەوە لە چەندین ڕێگەوە بەدی بکەین لەوانە هێنانە ناوەوە لە ڕێگەی هێزی سەربازی، تەکنەلۆجی، یا بازرگانی) دیارە ئەوەی یەکەمیان لەم کۆمەڵگەی ئێمە زۆر زیاتر بەدی دەکرێت بەتایبەتی لەدوای پرۆسەی ئازادکردنی عیراق جلی سەربازی ئەمریکی بوو بە مۆدێلێکی نوێی سەربازی عیراق، سەرەڕای ئەو هەموو ئامێرە تەکنەلۆجیانەی بە ڕاستەوخۆ و ناڕاستەوخۆ خزێنرانە ناو عیراقەوە، تەنانەت لایەنی چەک و تەقەمەنیش لێی بێبەش نەبوو، ئەمەش مانای بێ سانسۆری دەدات کە لە هەرە سەرەکیترین خواستەکانی (مۆدێل)ە، چونکە دەیەوێت بە هەموو جۆرێک خۆی نمایش بکات. کورد و تاکەکانیشی وەکو گەلێکی برسی ئەم چەندان ساڵ دواکەوتن و داخرانە کۆمەڵایەتییانەی تێیدا ژیان، زۆر زیاتر هەڵپەی لاساییکردنەوە و گۆڕانن. سەرەڕای ئەو بەتاڵییەی نێوەندە کۆمەڵایەتی و ئابوورییە کە بەتایبەت لە ڕێگەی ئەو کۆچە بەردەوامەی لە کوردستان بەرەو هەندەران دەکرێت ڕێگەی لاساییکردنەوە و خێراتر وەرگرتنی زۆربەی شتە ڕۆژئاواییەکان، ئەمە سەرەڕای دەرکەوتنی بازاڕێکی نیمچە ئازاد لە کوردستان ئەمەش لە ڕێگەی ئەو دواکەوتوویەوە دێت کە ئەم کۆمەڵگە تەلقینییە و ڕۆحانییە بەخۆیەوە دەبینێ، ئەمەش ڕێگەی ئیستغلالکردنی ئەم کۆمەڵگەی ئاسانترکرد بۆ بە ڕۆژئاواییکردنی تەنانەت میزاجی خواردنیش وەکو کردنەوەی چێشتخانە بەناوی (واشنتۆن) یا دروستکردنی (پیتزا) و چەندانی تر. (ئەو کەسانەی کە بازرگانن یەکەمین شتێک کە بیگوازنەوە سەر ڕۆشنبیری سوودمەند

ئەوا کـەلوپەلی بازرگـانیـیـە، لە هەمـان کـاتدا ئەگـەر مــــۆژدەبەر بێت ئەوا بەهای ئـایدیـۆلۆژیای ئـاییـنی دەگوازێتەوە، بەڵام ئەگەر داگیرکەر و سەربازی بن ئەوە بەهای مـاددی و مـەعنەوی لە یەک کـاتدا دەگـوازنەوە) هەموو ئەمە واتای ئەوە دەدات کە دوێنێی تاکڕەهەند وای کـردبوو خـەڵک لەسـەر ئاییـنی پادشـاکـانیـان بن، واتە خودی خەڵکەکە نمایشی ئاکار و ڕەفتاری پادشاکانیان دەکرد وەک ئەوەی لەلای سـەرۆکی عـوسـمـانلیـیـەکـان لەلایەنی (ڕیش و سـمـێڵ) یا ئەوەی لەلایەن خـودی حوکمی قەرەقۆشەوە پیادە دەکرا، یا ئەو ڕەنگ و شێوازی جلوبەرگـەی سـەرۆکی ڕووخـاوی لەمـەوبەری عـیـراقی دەیکردە بەر لێــرەوە هەمــوو خــەڵک بریتی بوون لە نموونەیەکی بچووککراوەی پادشا یا سەرکردەکانیان، بەڵام ئەمـرۆ پادشـا لە لێکدانەوەی ڕەهەندە جـیـاوازەکـانی کۆمەڵگە خۆی دەبینێتەوە، دیارە لەوەشیاندا ئازادبوونی کـۆمـەڵگەی عـیـراقی ئەگـەر لە ڕووی سیـاسـیـیـەوە لە دیکتــاتۆرێک بێت ئەوا لەلایەنی هزری، ئابووری و کۆمەڵایەتیش دەگرێتەوە، هەربۆیە ئێستا جۆرەها ئامێر بۆتە تێرم و باسی خەڵکی خوێندەوار و نەخوێندەوار وەکو تێرمەکانی (مۆبایل، سەتەلایت، دیجیتال، مارێنز،...) کـە هەمـوو ئەمـانە دەلالەتن لە بوون و پراکـتـیـزەکـردنی جۆرێکی مۆدێل جا جلوبەرگ یا ئامێرەکانی ماڵەوەبن، جا دەشێت بەکارهێنانی هەموو ئەمانە بۆ ماوەیەکی کاتی بێت وەکـو کـۆڵەگـەیەکی سـەرەکی و پێکهـێـنەرێکی بنەڕەتی مۆدێل کە دەشێ بۆ ماوەیەکی کورت بێت، بەڵام ئەوەی بەلای زل هێـزەکـان یا داگـیـرکـەرەکـانەوە گرنگە ئەوەیە (گـۆڕان) لە کـۆمـەڵگە ژێرکـەوتووەکـە دروست بکەن، دواتر خـودی کـۆمـەڵگە تەنویم دەبێت بە گـۆڕانی زیاتر تا وای لێـدێت خـۆیان گـۆڕان لە خـۆیاندا دروست بکەن. لەم مـیـانەشـدا نوێکردنەوەی لایەنێکی ژیان لە ئێـسـتـا بەواتای بوون و داهێنانێکی نوێتر بەزیادەوە لە ئێـســـتـــا بەدی دەکــرێت. بێگومــان ئەو پرۆســەی پیــادەکــردنەش ســەرەڕای نمایشکردنی خــود وەک پیادەکەرێکی نوێ یا داهێنراوێکی سەردەم لە جلوبەرگ و ئۆتۆمـبـێل و خـانوو و تەلار، ئەوا لایەنێکی دەروونی گـرنگ لە پشـتـەوەی هەر مـۆدێلێک یا نوێداهێنانێک هەیە، چونکە مـرۆڤ لە سروشـتی بایۆلۆجی خـۆیەوە لە هەمـان کـاتدا بەبێ ویسـتی خۆیشی بە گـۆڕان دێتـە ناو ژیانەوە، گۆڕانێک هەموو لایەنەکانی جەستە و دەروونی دەگرێتەوە، تەنانەت میزاجیش دەگرێتەوە و تا کار دەگاتە سەر گۆڕانی تاک لە ئۆرگانێکی بایۆلۆجییەوە دەگۆڕێت بۆ ئۆرگانێکی کۆمەڵایەتی. ئالێرەوە هاوکێشەی گۆڕان لە هەموو پێکهاتەی کۆمەڵایەتی و دەروونی و جەستەییەوە یەکتربڕانە کاردەکەن بە مەبەستی نوێکردنەوەی ئێستا لە چاو دوێنێـیــەکی تاکــڕەهەند یا لەســەرخـۆ گــۆڕاو. گۆڕانەکـانی ئەمڕۆش هێندە خێـران وای کردووە دەروونی مـرۆڤـەکـانیش بەم ئاراسـتـەیە ڕێبکەن بە ئومـێـدی سەقـامگیـریەک لەم ژیانە کـە هەرگـیـز تا سـەر نابێت، چونکە خـودی مـرۆڤی گـۆڕاو لە هەمـان کـاتیش بگۆڕە، بەردەوام مـرۆڤیش لە ژێر دوو گـوشـاردایە: گـوشـارێکی فــســیــۆلۆجی و ئەوی تریش ئیکۆلۆجـیــیــە. لێــرەوە پێویستـیـیـەکان مرۆڤەکان ناچار دەکەن سەوداسـەری داهێنان و بە لاساییکردنەوە بێن بە مەبەستی دابینکردنی داخوازییەکانی هەردوو گوشار یا هاوسـەنگ ڕاگرتنیان بەشـێـوەیەکی کـاتی. ئیـتـر لێـرەوەش هێـز بەدەست، بە بەردەوامی بەدوای قۆستنەوەی بۆشاییـەکان دەگـەڕێ بە مـەبەسـتی دروسـتکردنی بازاڕێک تا کڕیار بۆ ویست و داهێنانەکـانی خـۆی پەیدا بکات. بۆیە سـەرەکـیـتـرین بنکەی ئەو بازاڕانە کۆمەڵگە داخراو و دواکەوتووەکانە یا گەلانی تامەزرۆن. بۆیە ئەمڕۆش لە کۆمەڵگەی عـیـراقی بەگـشـتی و کـۆمـەڵگەی کـوردەواری بەتـایبـەتی زیاتر لە هەرە زەقترین شتێک کە تیایدا بەدی بکرێت خێراگۆڕانی و پێــشــوازیکردنە لە هەر (مــۆدێلێک) لە هەمــوو لایەنەکـانی وەکـو: پۆشـاک، ئۆتۆمـبـێل، تەکنەلۆجـیـا، خانوبەرە و تەلار... و تاد.

سەرچاوەکان:

١- الناطور، د. شحادة الناطور، د. احمد عويدات وآخرون. مدخل الى تاريخ الحضارة. ص(١٤)

٢- خلدون، ابن خلدون، مقدمة. ص١٤٧.

٣- الكعبي، حاتم الكعبي، السلوك الانساني، ص٣٤٧.

٤- الحسن. د. احسان محمد الحسن، النظريات الاجتماعية، ص٢٢٢.

٥- الحسن. د. احسان محمد الحسن، رواد الفكر الاجتماعي، ص٤٥.